

SPRAWOZDANIA / REPORTS**Ks. RYSZARD SAWICKI****SPRAWOZDANIE Z MIĘDZYNARODOWEJ
KONFERENCJI NAUKOWEJ
PT. „WOLONTARIAT WOBEC WYZWAŃ STAROŚCI”.
INOWROCLAW, 17 MAJA 2019 R.**

17 maja 2019 r. w Teatrze Miejskim w Inowrocławiu odbyła się międzynarodowa konferencja naukowa pt. „Wolontariat wobec wyzwań starości”. Została ona zorganizowana przez zespół Caritas przy parafii rzymskokatolickiej pw. Świętego Ducha w Inowrocławiu, Katedrę Pracy Socjalnej na Wydziale Nauk Pedagogicznych Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu oraz wojewodę kujawsko-pomorskiego. Patronat honorowy nad przedsięwzięciem objęli: abp Wojciech Polak – metropolita gnieźnieński i Prymas Polski, Caritas Polska, Piotr Całbecki – Marszałek Województwa Kujawsko-Pomorskiego, Ryszard Brejza – Prezydent Miasta Inowrocławia, Wiesława Pawłowska – Starosta Inowrocławski oraz Piotr Petrykowski – dziekan Wydziału Nauk Pedagogicznych UMK w Toruniu.

Oficjalnego otwarcia konferencji dokonał Jarosław Lewandowski – prezenter TVP3 Bydgoszcz. W gościnnym Inowrocławiu serdeczne powitał przybyłych przedstawiciele władz rządowych i samorządowych, prelegentów, dyrektorów i pracowników instytucji opieki społecznej, koordynatorów wolontariatu i wszystkich przybyłych gości.

Następnie odtworzono krótki materiał filmowy, w którym słowo do uczestników sympozjum skierował abp Wojciech Polak, Prymas Polski. Wyraził on radość z tego, że już po raz drugi w Inowrocławiu odbywa się międzynarodowa konferencja naukowa poświęcona tematyce wolontariatu (ubiegłoroczna dotyczyła wolontariatu w kontekście społeczeństwa obywatelskiego). Prymas Polski zauważył potrzebę refleksji naukowej dotyczącej wolontariatu wobec wyzwań starości. Życzył, aby obrady konferencji przyniosły dobre owoce, a społeczeństwo i Kościół mogli odważniej i z większym zaangażowaniem podjąć posługę wobec osób starszych, chorych i cierpiących.

O zabranie głosu poproszono Mikołaja Bogdanowicza – wojewodę kujawsko-pomorskiego. W swoim wystąpieniu odniósł się on do zjawiska starzenia się społeczeństwa i zauważył, że w tym względzie to właśnie województwo kujawsko-

-pomorskie wiedzie prym w odniesieniu do reszty naszego kraju, a szczególnie liderem jest powiat inowrocławski. Zaznaczył, że jesteśmy więc we właściwym miejscu, aby podejmować te trudne problemy, które mamy już dziś, a które będą jeszcze większymi wyzwaniami w niedalekiej przyszłości. Podkreślał, że to ważny temat, który będzie obecny na każdej płaszczyźnie funkcjonowania naszego państwa. Zauważył, że obecny rząd reprezentuje politykę zrównoważonego rozwoju, a więc doceniania i wzmacniania jednostek samorządu lokalnego. Mówił dalej o potrzebie przemodelowania polityki społecznej i programów związanych z opieką medyczną. Wyraził też wdzięczność instytucji Caritas za zaangażowanie na rzecz niesienia pomocy osobom potrzebującym.

Do słów wojewody kujawsko-pomorskiego nawiązał w swoim wystąpieniu dr hab. Piotr Petrykowski, prof. UMK – dziekan Wydziału Nauk Pedagogicznych UMK w Toruniu, który w prognozowanych zmianach demograficznych dostrzegł nowe wyzwanie społeczne. Odwołał się do doświadczenia dwóch biblijnych starców, którzy byli ciągle młodymi – Abrahama i Mojżesza. Obaj byli ludźmi, którzy wywiedli „z” i „do”. Starość, choć niesie ze sobą wiele ograniczeń, jest jednocześnie tym, co pozwala nam z odpowiedniej perspektywy popatrzeć na otaczającą nas rzeczywistość. Jednocześnie ludzie starzy są jednak tymi, którzy często potrzebują wsparcia i pomocy. Dziekan wyraził szczególne podziękowanie tym, którzy jako wolontariusze poświęcają się w służbie osobom w podeszłym wieku. Dziękował organizatorom za podjęcie inicjatywy zorganizowania tej międzynarodowej konferencji, skąd popłyną głosy nadziei i propozycji nowych rozwiązań. Zachęcał słowami Księgi Rodzaju: „Wyjdź z twojej ziemi rodzinnej i z domu twego ojca do kraju, który ci ukazę” (12,1) i parafrazując słowa św. Brata Alberta przypomniał, że każdy wolontariusz i każdy, kto chce być obok drugiego człowieka, ma *„być jak chleb, który dla wszystkich leży na stole z którego każdy może kęs dla siebie ukroić i nakarmić się jeśli jest głodny”*.

Następnie głos zabrał ks. Marcin Łojko z parafii rzymskokatolickiej pw. Świętego Ducha w Inowrocławiu – *spiritus movens* tej międzynarodowej konferencji. Odwołał się do doświadczenia z wizyty kolędowej, podczas której zdał sobie sprawę z ogromnej liczby osób w podeszłym wieku, które borykają się z coraz bardziej doskwierającą im samotnością. Nadzieję na rozwiązanie tej sytuacji duszpasterz upatruje w budowaniu pomostów między starszymi osobami a młodymi ludźmi. Potencjał, jaki tkwi w młodzieży, można bowiem wykorzystać poprzez zaangażowanie ich w wolontariat polegający na towarzyszeniu osobom starszym. Dalej ks. M. Łojko wyraził wdzięczność za pomoc i wsparcie w organizacji konferencji oraz we wszelkich działaniach związanych z wolontariatem.

Wykład inauguracyjny wygłosiła prof. dr hab. Barbara Kromolicka – pedagog społeczny, dziekan Wydziału Humanistycznego Uniwersytetu Szczecińskiego, członek Narodowej Rady Rozwoju przy Prezydencie RP, przewodnicząca Rady Pomocy Społecznej przy Ministerstwie Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej, członek Prezydium Polskiego Stowarzyszenia Szkół Pracy Socjalnej w Polsce. Temat jej wykładu brzmiał: „Centrum Usług Społecznych szansą dla rozwoju wolontariatu i koordynacji usług społecznych dla osób niesamodzielnych”. Punktem wyjścia wystąpienia prof. B. Kromolickiej było zaangażowanie społeczne obywateli.

Prezentując wyniki badań empirycznych, pedagog społeczny zauważyła wzrostową tendencję do altruizmu w Polsce, ale – niestety – głównie deklaratywną. Według niej, na wciąż słabe zaangażowanie polskiego społeczeństwa w wolontariat wpływa niski poziom zaufania społecznego. Profesor zauważyła, że żadne procedury nie zastąpią znaczenia więzi społecznych. Przywołała także definicję i cechy wolontariatu jako działania świadomego, bezinteresownego, dobrowolnego, bezpośredniego, ciągłego i systematycznego. Podkreślała, że wolontariat wpisuje się w usługi społeczne – ważny składnik struktury państwa opiekuńczego. Zadaniem wymienionego w tytule projektu Centrum Usług Społecznych jest udoskonalanie systemu pomocy społecznej w Polsce. Proponowana zmiana jest w istocie przejściem od selektywności działania w kierunku powszechności działań pomocowych, a także prowadzi do unikania stygmatyzacji społecznej poprzez określanie kogoś „klientem pomocy społecznej”. Pedagog społeczny postulowała działania wspierające w ramach samopomocy i wolontariatu.

Po wykładzie inauguracyjnym prof. B. Kromolickiej przewidziane było wystąpienie Elżbiety Rafalskiej – Minister Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej. Jej absencję usprawiedliwiono z uwagi na posiedzenie Sejmu RP. W imieniu ministerstwa głos zabrał Kazimierz Kuberski, podsekretarz stanu w MRPiPS. Reprezentant rządu zauważył aktualność tematyki podejmowanej podczas konferencji. Przywołał główne założenia polityki senioralnej i niektóre programy, takie jak program „Senior+” czy też program Aktywizacji Społecznej Osób Starszych. Podkreślał, że ważnym elementem polityki senioralnej jest wolontariat osób starszych oraz na ich rzecz w ramach solidarności międzypokoleniowej. Na koniec swojego wystąpienia odczytał list minister Elżbiety Rafalskiej skierowany do uczestników międzynarodowej konferencji w Inowrocławiu, w którym wyraziła nadzieję, że podejmowana refleksja naukowa przyczyni się do popularyzacji idei wolontariatu i stanie się forum wymiany opinii i prezentacji dobrych praktyk.

Dalsza część konferencji została podzielona na dwie sesje: międzynarodową i polską. Zaplanowano, że wystąpienia zagranicznych gości rozpoczną się referatem Linasa Kukuraitisa – Ministra Pracy i Opieki Socjalnej na Litwie, byłego dyrektora Caritas Litwa, absolwenta Wydziału Filozoficznego Uniwersytetu Wileńskiego (specjalizował się w zagadnieniach związanych z pracą socjalną), nauczyciela akademickiego na macierzystej uczelni. Minister nie mógł przybyć z przyczyn od niego niezależnych, a przygotowane przez niego wystąpienie odczytała Magdalena Kopczyńska. W treści referatu reprezentanta litewskiego społeczeństwa pojawiły się liczne przykłady zaangażowania seniorów w wolontariat i wolontariatu wśród osób starszych. Nie zabrakło też odniesień do działań politycznych, administracyjnych, obywatelskich i społecznych na Litwie.

Tytuł kolejnego referatu brzmiał: „Formy wolontariatu w Kościele katolickim w Szkocji”. Wygłosił go ks. Kenneth Owens, kapłan archidiecezji Edynburg w Szkocji, wykładowca teologii pastoralnej i psychologii pastoralnej Uniwersytetu w Stirling, specjalista w zakresie wolontariatu w duszpasterstwie akademickim i w działaniach misyjnych. Towarzyszył mu ks. dr hab. Piotr Krakowiak SAC, prof. UMK – kierownik Katedry Pracy Socjalnej na Wydziale Pedagogicznym UMK w Toruniu, który podjął się tłumaczenia wystąpienia ks. K. Owensa

na język polski. Gość ze Szkocji odniósł się na początku do historii swojego kraju, a także zmian religijnych, społecznych i kulturowych. Zauważył zjawisko zaniku autorytetów i spadku praktyk religijnych. Akcentował wartość zespołowego duszpasterstwa, odejście od klerykalizmu w kierunku bardziej otwartego Kościoła. Mówił o tym, że odczytując znaki czasu możemy włączać się w wolontariat, a tym samym stawać się zaczynem, który zmienia świat. Dzielił się swoim doświadczeniem pracy z wolontariuszami w duszpasterstwie i pracy misyjnej.

Następnymi prelegentkami były: dr Ross Scott – pracownik naukowy i konsultant w dziedzinie wolontariatu i żałoby, honorowy pracownik szkockiego Uniwersytetu w Dundee oraz Ewelina Łęgowska – nauczyciel fizyki, doktorantka Academia Copernicana UMK w Toruniu, wolontariuszka Fundacji Hospicyjnej w Gdańsku. Fragmenty wypowiedzi dr R. Scott zostały wcześniej nagrane, a prezentowała je i komentowała E. Łęgowska. Szkotka zauważyła zjawisko feminizacji wolontariatu hospicyjnego. Według niej, aż 80% wolontariuszy to kobiety, zwykle po pięćdziesiątym roku życia. W wystąpieniu wyakcentowano m.in. motywacje wolontariuszy hospicyjnych, przeżywanie żałoby przez dzieci i formy opieki nad nimi (np. naukoteraپیę), a także funkcjonowanie grup wsparcia dla dorosłych osób w żałobie. Szkockie doświadczenia E. Łęgowska ukazywała jako przykład dobrych praktyk i inspirację dla działań wolontaryjnych w Polsce.

Kolejne wystąpienie dotyczyło opieki geriatrycznej. Wolontariat jako szansę wsparcia opiekunów nieformalnych (spokrewnionych i niespokrewnionych) w domach zaprezentowały: dr Paulina Wośko – Polka mieszkająca w Wiedniu, związana z Gesundheit Österreich GmbH oraz dr Anna Janowicz – filolog, doktor nauk społecznych, wykładowca Wyższej Szkoły Bankowej w Gdańsku i prezes Fundacji Hospicyjnej „Hospicjum to też życie”. Według badań przeprowadzonych w Austrii, aż 32% mieszkańców tego kraju to osoby samotne, najczęściej seniorzy. Prelegentki optowały za tym, by osoby te mogły jak najdłużej pozostawać w swoich domach. Zauważyły potrzebę budowania kultury wrażliwości międzypokoleniowej i pomocy tzw. opiekunów nieformalnych, np. sąsiadów.

Po zaprezentowaniu wszystkich referatów sesji międzynarodowej był czas na zadawanie pytań. Podczas dyskusji podnoszono kwestię konieczności uczenia się od krajów Europy Zachodniej i inspirowania się tym, co udało się tam wypracować. Mówiono o aktywizacji seniorów i odwoływano się do wspólnotowości. Zaakcentowano, że wolontariat jest próbą wyrwania siebie i innych z samotności.

W sesji polskiej przedstawiono pięć kolejnych wykładów. Pierwszy z nich wygłosił ks. dr hab. Maciej Olczyk. Teolog moralista przywołał włoskie doświadczenia – wolontariatu opiekuńczego wobec potrzeb osób w wieku senioralnych na przykładzie Florenckiej Archikonfraterni Miłosierdzia. To jedna z włoskich organizacji, która powstała już w XIII w. Średniowieczne bractwo miłosierdzia we Florencji dało początek szerszej strukturze działań dobroczynnych. Członkowie archikonfraterni odegrali ogromną rolę podczas różnych epidemii, które przetoczyły się przez Włochy i całą Europę. Zajmowali się transportem i pielęgnacją chorych, a także organizacją pochówków. Pomagali dobrowolnie ze względu na miłość Boga do człowieka. Współcześnie bractwo dzieli się na dwie grupy – wykwalifikowanych pracowników (ok. 200 osób) i wolontariuszy

(ok. 1000 osób). Do tej grupy należy dodać licznych dobroczyńców. Archikonfraternia miłosierdzia obecnie zajmuje się m.in. transportem sanitarnym i socjalnym, prowadzeniem domów seniora, opieką domową, indywidualną pomocą osobom starszym i samotnym czy pomocą żywnościową. Realizuje także projekty poza granicami Włoch. Ma swoją określoną strukturę, ale obok niej są zawsze ludzie dobrego serca, ponieważ procedury nie zapewnią tego, co wnoszą serca wolontariuszy wobec osób cierpiących.

Następnie dr Anna Janowicz z Wyższej Szkoły Bankowej w Gdańsku kontynuowała swoją refleksję naukową poświęconą opiekunom rodzinnym, pochyłając się nad wyzwaniem i możliwościami wsparcia tej kategorii pracowników socjalnych. Autorka referatu przywołała kampanię społeczną „Opiekun rodzinny – nie musi być sam”. Uświadamiała słuchaczom, z jakimi obciążeniami wiąże się opieka nad osobą ciężko i nieuleczalnie chorą oraz jakie zmiany wprowadza w życiu opiekunów i jak bardzo potrzebne jest stworzenie systemowego wsparcia, funkcjonującego od początku choroby. Postulowała zachęcanie lokalnych społeczności do budowania sieci wsparcia w obrębie wspólnot sąsiedzkich lub parafialnych, które mogą uzupełniać opiekę formalną.

Demograficzny proces starzenia się współczesnych społeczeństw przyczynia się do stałego wzrostu liczby osób cierpiących na choroby demencyjne mózgu. Tematykę tę podjęła w swoim wystąpieniu Karolina Kramkowska – doktorantka Wydziału Pedagogiki i Psychologii Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy, autorka bloga „Opieka nad seniorami”. Tytuł jej referatu brzmiał: „Senior znany i nieznan. Wolontariat na rzecz osób starszych i z demencją”. Doktorantka, opierając się na wynikach badań empirycznych oraz własnych doświadczeniach rodzinnych i zawodowych, ukazała szereg problemów i trudności, z jakimi borykają się wolontariusze pracujący z osobami w podeszłym wieku i z demencją. Niestety, współczesne społeczeństwo zamiast oswajać się ze starością i do niej wychowywać, często ją tabuizuje.

Na temat: „Wolontariat zza krat – aktywizacja potencjału osób pozbawionych wolności na rzecz środowiska lokalnego” mówiła Renata Dekka, doktorantka Wydziału Nauk Pedagogicznych UMK w Toruniu. Prelegentka ukazała wolontariat jako doskonałe narzędzie do realizacji jednego z zadań służby więziennej – społecznej readaptacji skazanych. Zauważyła, że wolontariat hospicyjny więźniów to polski fenomen na skalę europejską. W swoim wystąpieniu R. Dekka oparła się na doświadczeniach Aresztu Śledczego w Inowrocławiu, który w 2008 r. przystąpił do programu WHAT – Wolontariat Hospicyjny jako narzędzie uczenia Akceptacji i Tolerancji dla osób opuszczających placówki penitencjarne. Zawiązano wówczas współpracę z oddziałem paliatywnym w inowrocławskim szpitalu. Od tego czasu kilkudziesięciu osadzonych z inowrocławskiego więzienia zostało wolontariuszami. Praca w hospicjum daje im szansę na „spojrzenie na świat z innej perspektywy”, „docenienie wartości życia”, „nabywanie pokory”, „zmianę podejścia do ludzi chorych i starszych”, „uczucie, że będę lepszym człowiekiem robiąc coś dla innych ludzi”. Skazani stają się częścią bardzo cenionej w społeczeństwie „misji hospicyjnej”.

Ostatni referat wygłosiła Anna Chciałowska – doktorantka Wydziału Prawa i Administracji oraz Wydziału Prawa Kanonicznego Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie, która podjęła zagadnienie: „Ochrona prawna osób starszych w zakresie obowiązku alimentacyjnego oraz wybrane przestępstwa na ich szkodę”. Mówiąc o prawnej ochronie osób starszych, przypomniała, że na członkach rodziny ciąży obowiązek udzielania wzajemnej pomocy i wsparcia. Jeżeli ktoś żyje w niedostatku, może wystąpić o alimenty od własnych dzieci. Zakres świadczeń alimentacyjnych zależy od usprawiedliwionych bieżących potrzeb uprawnionego oraz od zarobkowych i majątkowych możliwości zobowiązanego. Prelegentka zauważyła, że mimo kampanii społecznych wciąż zauważalny jest wzrost liczby oszukiwanych seniorów, co spowodowane jest ich większą ufnością niż pozostałej części społeczeństwa. Wśród przestępstw na szkodę seniorów odniosła się m.in. do słynnej metody „na wnuczka”, „na opiekę społeczną”, „na policjanta”, „na handlarza” i „na zepsuty samochód”.

Podsumowania międzynarodowej konferencji dokonali Jarosław Lewandowski – prowadzący oraz ks. Marcin Łojko – organizator. Zauważono, że powinniśmy korzystać z doświadczeń innych krajów, aby adekwatnie odpowiedzieć na wyzwania starzejącego się społeczeństwa w Polsce poprzez popularyzację idei wolontariatu.